

APRICOT: Mokomės būti ir (su)gyventi besikeičiančiame laike: dėmesingos tėvystės ugdymo programa

2019-1-LT01-KA204-060481

4 tema: Klaidinanti informacija ir dezinformacija

Kaip:

- atpažinti *įvairių rūšių* klaidinančią informaciją ir dezinformaciją skaitmeninėje žiniasklaidoje;
- kaip atpažinti ir atskirti jos generavimo *ketinimus*;
- planuoti ir įgyvendinti praktines, į besimokančiuosius orientuotas užduotis, siekiant didinti tėvų ir senelių kritinį raštingumą naudojant skaitmeninę žiniasklaidą;
- sudaryti palankias sąlygas diskusijoms su tėvais ir seneliais, siekiant atskleisti bendradarbiavimo su vaikais svarbą skaitmeninio kritinio raštingumo srityje;
- praktiškai taikyti metodines mokymo(si) priemones dirbant su tikslinėms grupėms;
- padėti suaugusiems besimokantiems apmąstyti išmoktas sąvokas ir mokymo(si) procesą.

Melagienos, klaidinanti informacija ir dezinformacija

(skaitmeninėse technologijose)

- o Melagienos: kodėl mums tai turi rūpėti?
- o Melagienos: kas tai ir kam jos skirtos?
  - o Apibrėžimai ir skirtingi tipai
  - o Kaip jos kuriamos ir platinamos internete
  - o Kūrimo ketinimai
- o Melagienos: kaip jas atpažinti!
  - o Kritinio mąstymo įgūdžių naudojimas
  - o 3 kritinio skaitmeninio raštingumo taikymo etapai
  - o Turinio analizė
- o Faktų tikrinimo ir informavimo įrankių naudojimas

Anglų kalba

https://www.youtube.com/watch?v=HnNOv-vak_k

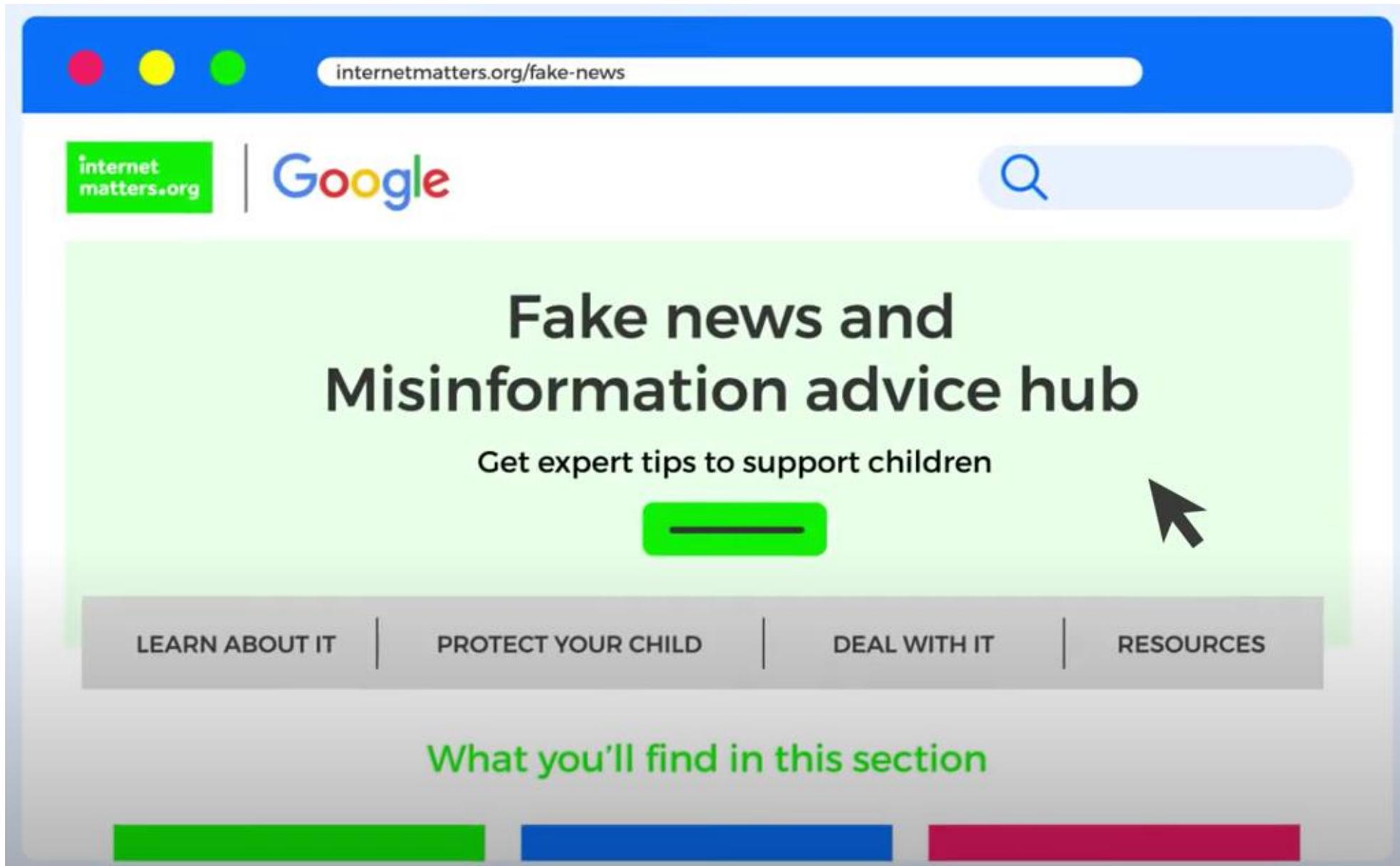
<https://www.theguardian.com/newswise/2021/feb/04/fake-or-real-headlines-quiz-newswise-2021>

Lietuvių kalba

<https://m.delfi.lt/melo-detektorius/?page=metodologija>

<https://www.delfi.lt/news/melo-detektorius/>

<https://www.15min.lt/patikrinta-15min>

internetmatters.org/fake-news

internet matters.org | Google

Fake news and Misinformation advice hub

Get expert tips to support children

LEARN ABOUT IT | PROTECT YOUR CHILD | DEAL WITH IT | RESOURCES

What you'll find in this section

'MELAGIENOS', KLAIDINANTI INFORMACIJA & DEZINFORMACIJA: KAS TAI IR KAM JIS SKIRTA?

Ką turime galvoje sakydami „melagienos“?

Grupėse:

1. Apibrėžkite, kas, jūsų manymu, tai yra ir
2. Pateikite pavyzdį ar iliustraciją to, ką apibrėžėte

Kuo skiriasi?

LIES

FAKE NEWS

DEZINFORMACIJA
KLADINANTI
INFORMACIJA
KENKĖJIŠKA INFORMACIJA

FALSEHOOD

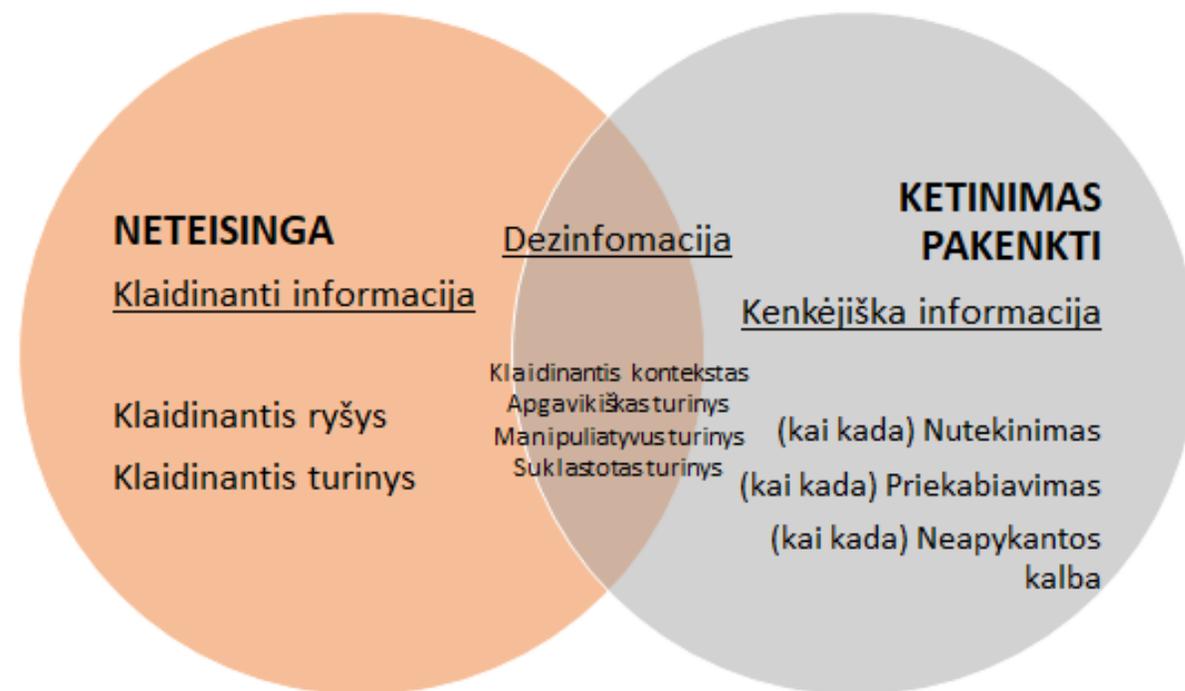
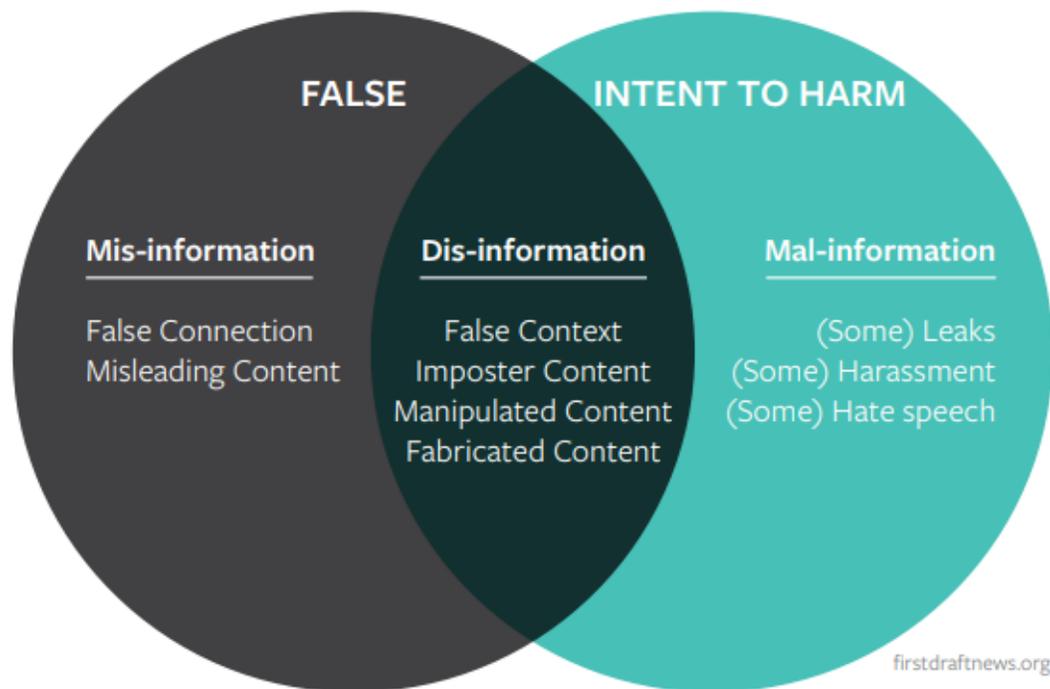
ALTERNATIVE FACTS

Alternative facts Fake Falsehood Untrue Lie Perjury

<https://youtu.be/HD5MmuLDeFE>

Klaidinanti informacija ir dezinformacija

10 TYPES OF MIS- AND DISINFORMATION

FALSE CONNECTION

When headlines, visuals or captions don't support the content

FALSE CONTEXT

When genuine content is shared with false contextual information

MANIPULATED CONTENT

When genuine information or imagery is manipulated to deceive

SATIRE OR PARODY

No intention to cause harm but has potential to fool

MISLEADING CONTENT

Misleading use of information to frame an issue or individual

IMPOSTER CONTENT

When genuine sources are impersonated

FABRICATED CONTENT

Content that is 100% false, designed to deceive and do harm

PROPAGANDA

When content is used to manage attitudes, values and knowledge

SPONSORED CONTENT

Advertising or PR disguised as editorial content

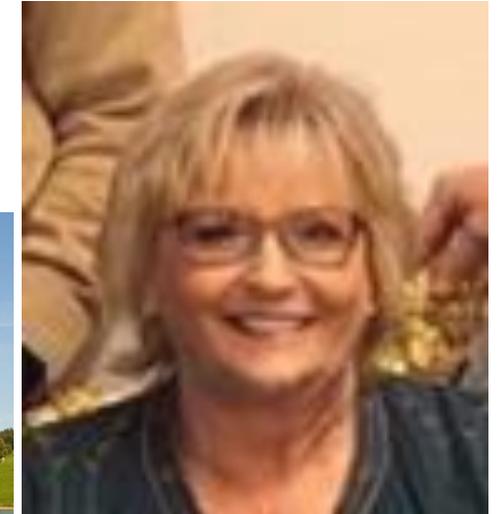
ERROR

When established news organisations make mistakes while reporting

Klaidinančios informacijos ir dezinformacijos tipai:

1. Klaidinantis ryšys (*False Connection*)
2. Klaidinantis kontekstas (*False Context*)
3. Manipuliatyvus turinys (*Manipulated Content*)
4. Satyra ar parodija (*Satire or Parody*)
5. Klaidinantis turinys (*False Content*)
6. Apgavikiškas turinys (*Imposter Content*)
7. Suklastotas turinys (*Fabricated Content*)
8. Propaganda
9. Rėmėjo turinys (*Sponsored content*)
10. Klaida (*Error*)

Ar šiose nuotraukose kažkas negerai?

Ir laikui bėgant tai daroma vis geriau...

Tikra

Pakeista

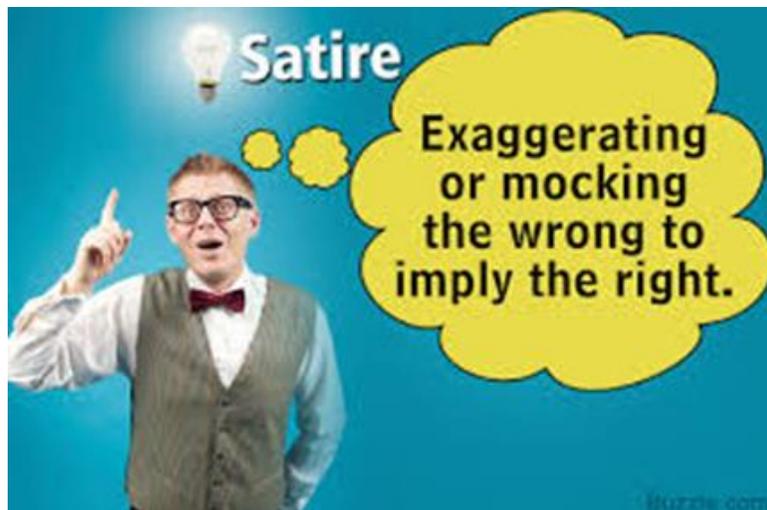
Kaip aš buvau suklastotas...

How I became a deepfake

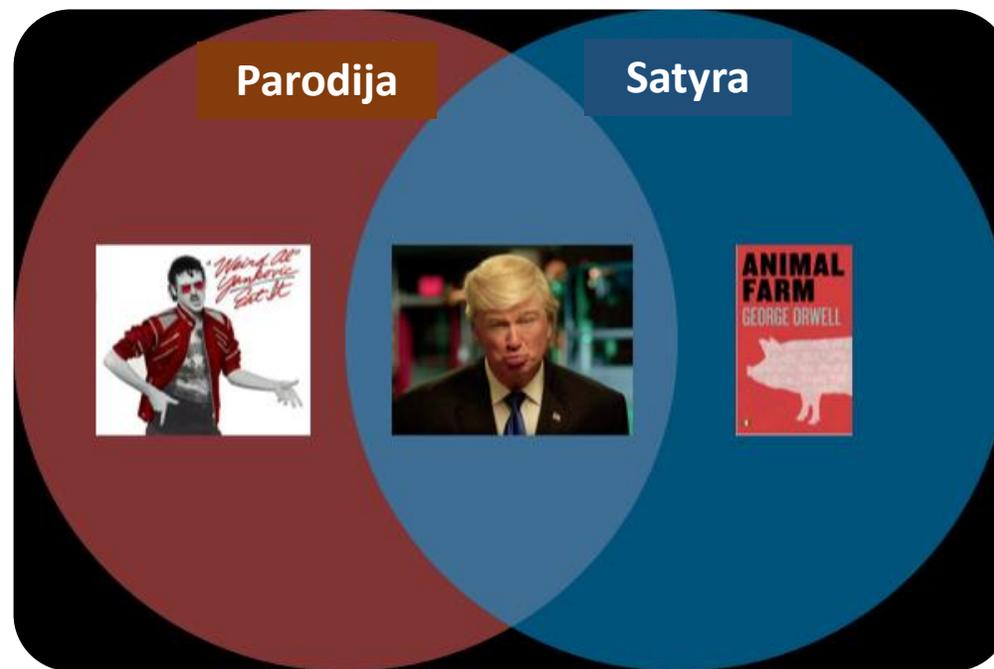

How I became a deepfake <https://www.bbc.com/news/av/technology-51223254>

Satyra/ Parodija

„Satyra dažnai naudojama visuomenės trūkumams atskleisti“

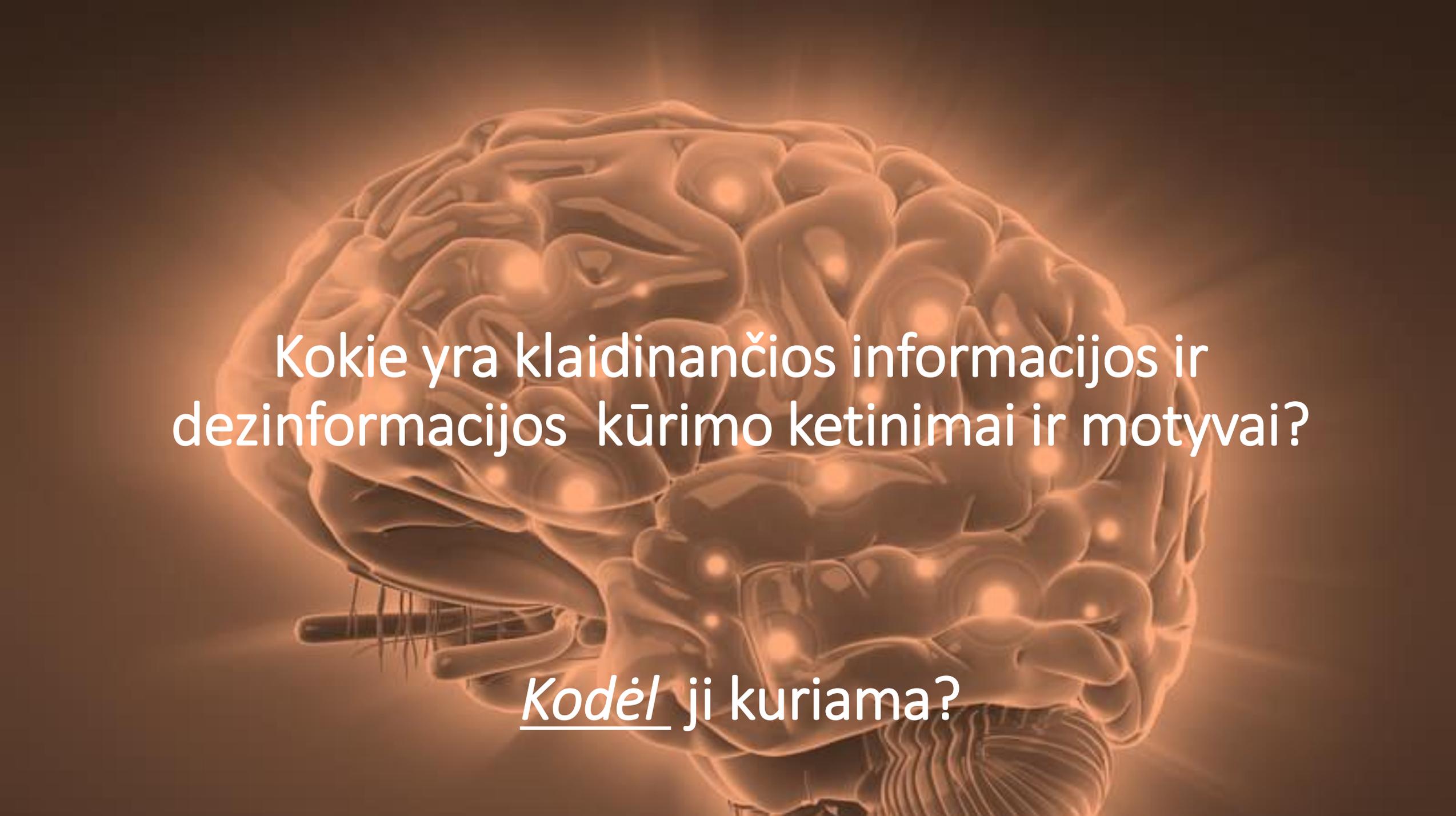
**Neturi tikslo pakenkinti,
bet gali apgauti!**

apricot
for parents

DON'T SHOOT!

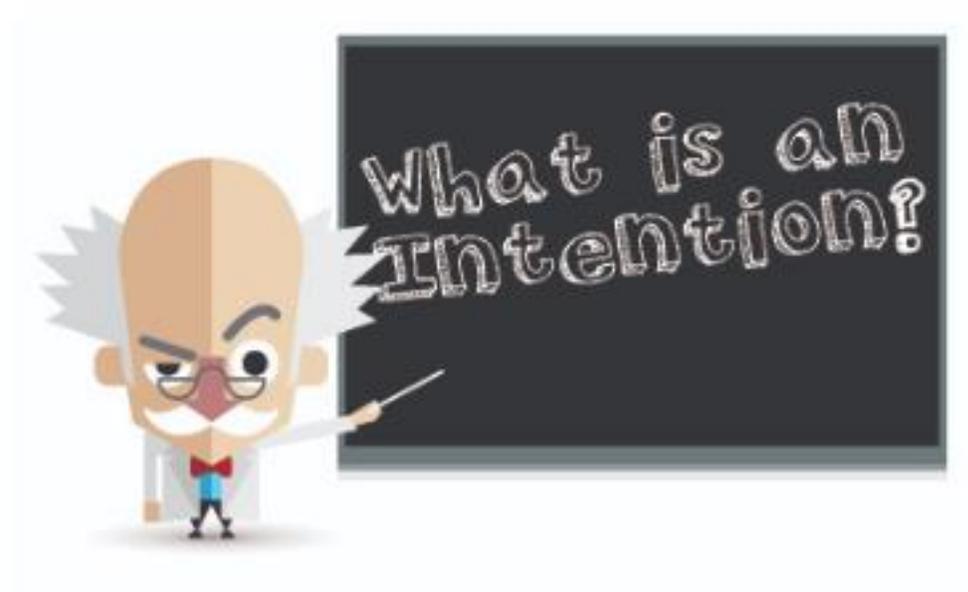

Kokie yra klaidinančios informacijos ir dezinformacijos kūrimo ketinimai ir motyvai?

Kodėl ji kuriama?

Dezinformacijos kūrimo ketinimai ir motyvai

- Propaganda
- Siekis diskredituoti
- Ekonominė/ pinigine nauda
- Politiniai motyvai
- Asmeninė nauda (išgarsėjimas, populiarumas, etc.)
- Siekis pakenti (įskaitant šmeižtą)
- Poliarizacija
- Pramoga/ pokštas
- Nes aš galiu!

Tai (dezinformacija) panašu į šališkumą, bet labiau apskaičiuota!

Iš esmės, tai yra apie įtaką!

Kaip dezinformacija sklinda internete?

Pasitarnauja skaitmeninių medijų specifika:

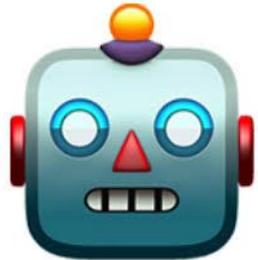
- o **Nuo auditorijos iki bendraautorių.**
- o **„Virusinis“ turinys.**
- o **Silpnas kritinis skaitmeninis raštingumas.**
- o **Selektyvus pateikimas ir atsirinkimas.**

Dezinformacijos internete skleidėjai

Kai kurios kitos naudojamos technikos...

Troliai

Botai

Žmonės!

- **Apgaulinga kilmė**
Astroturfing
- **„Bandos“ efektas**
Bandwagon effect
- **Botai apsimetėliai**
Impersonator Bots
- **Šlamšto siuntimo botai**
Spammer Bots
- **Botų tinklai**
Botnet
- **„Palaikymas“**
Cheerleading
- **„Tamsi“ reklama**
Dark ads
- **DDoS atakos**
DDoS Attacks
- **Gilios klastotės**
Deepfakes
- **Aido kambariai**
Echo Chamber
- **Suklastota platforma**
Fake Platform
- **„Filtruotas“ burbulas**
Filter Bubble
- **„Potvynis“**
Flooding

- **Klastotė**
Forgery
- **Įsilaužimas**
Hacking
- **„Užgrobimas“**
Highjacking
- **„Išskalbimas“**
Laundering
- **Nutekinimas**
Leaking
- **Šmeižikiška retorika**
Malign Rhetoric
  - **Pravardžiavimas**
Name Calling
  - **Argumentas prieš žmogų**
Ad Hominem
  - **„O kaip dėl?..“**
Whataboutery
  - **„Gish'o puolimas“**
Gish Gallop
  - **„Perkėlimas“**
Transfer
  - **„Žvirblių baidyklė“**
Strawman
- **Manipuliavimas**
Manipulation
- **Neteisėtas pasisavinimas**
Misappropriation

- **Sukčiavimas**
Phishing
- **„Pabrėšk ir rėk“**
Point and Shriek
- **„Potiomkino kaimas“**
Potemkin Village
- **„Reidas/ Išpuolis“**
Raiding
- **Satyra ir parodija**
Satire and Parody
- **Šilingas**
Shilling
- **„Skudurinės lėlės“**
Sockpuppets
- **Tylos spiralė**
Spiral of Silence
- **Užuomina**
Symbolic Action
- **„Užteršimas“**
Tainting
- **Terorizmas**
Terrorism
- **Kartojimo efektas**
Woozle Effect

KLAIDINANTI INFORMACIJA & DEZINFORMACIJA: KAIP JĄ ATPAŽINTI!

Veikla:

- Ar manote, kad esate gerai informuoti?
- Štai jums iššūkis!
- Pasirinkite teisingą atsakymą į kiekvieną iš šių 10 klausimų.

Veikla. Faktų testas

- o Ar manote, kad esate gerai informuoti? Turime jums iššūkį! Pasirinkite teisingą atsakymą į kiekvieną iš 10 klausimų:
- o <https://factfulnessquiz.com/>

Testas

1. Kiek mergaičių visose mažas pajamas gaunančiose pasaulio šalyse šiandien baigia pradinę mokyklą?

- A. 20%**
- B. 40%**
- C. 60% +**

2. Kur gyvena didžioji dalis pasaulio gyventojų?

- A. Mažas pajamas gaunančių šalyse**
- B. Vidutinių pajamų šalyse +**
- C. Didelių pajamų šalyse**

Testas

3. Per pastaruosius 20 metų labai skurdžiai gyvenančių pasaulio gyventojų dalis ...

- A. Beveik padvigubėjo**
- B. Liko daugmaž ta pati**
- C. Beveik perpus sumažėjo +**

4. Kokia šiandien yra gyvenimo trukmė pasaulyje?

- A. 50 m.**
- B. 60 m.**
- C. 70 m. +**

Testas

5. Šiandien pasaulyje yra 2 milijardai vaikų nuo 0 iki 15 metų. Pasak JT, kiek tokių vaikų bus 2100 m.?

- A. 4 mljrd
- B. 3 mljrd
- C. 2 mljrd +

6. JT prognozuoja, kad iki 2100 m. pasaulio gyventojų skaičius padidės dar 4 milijardais žmonių. Kokia yra to pagrindinė priežastis?

- A. Bus daugiau vaikų (iki 15 metų)
- B. Bus daugiau suaugusiųjų (15-74 m.) +
- C. Bus daugiau labai senų žmonių (vyresnių nei 75 metų)

Testas

7. Kaip per pastaruosius šimtą metų pasikeitė mirčių nuo *stichinių nelaimių* skaičius per metus?

- A. Daugiau nei dvigubai padidėjo
- B. Liko maždaug tas pats
- C. Sumažėjo per pusę +

8. Kiek šiandien pasaulyje gyvenančių 1-erių metų vaikų yra skiepyti nuo kokios nors ligos?

- A. 20%
- B. 50%
- C. 80% +

Testas

9. 1996 m. tigrai, milžiniškos pandos ir juodieji raganosiai buvo įtraukti į nykstančių sąrašą. Kiek iš šių trijų rūšių šiandien yra rizikos grupėje?

- A. Dvi iš jų
- B. Viena iš jų
- C. Nė viena iš jų +

10. Pasauliniu mastu 30 metų vyrai mokykloje vidutiniškai praleidžia 10 metų. Kiek metų mokykloje praleidžia to paties amžiaus moterys?

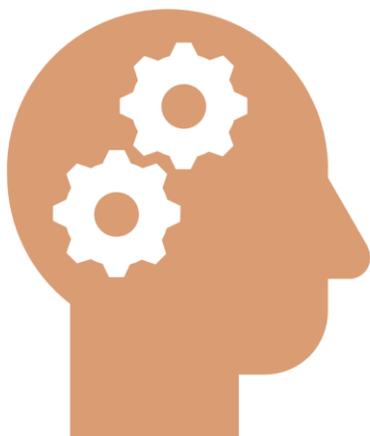
- A. 9 m. +
- B. 6 m.
- C. 3 m.

Sunkiau nei atrodo iš pradžių?

- Žiniasklaida linkusi teikti pirmenybę blogoms naujienoms, o ne teigiamoms.
- Tas pats pasakytina ir apie žmogaus smegenis – mes linkę sutelkti dėmesį į rizikos išvengimą, o ne galimą naudą; į neigiamybes, o ne į teigiamus dalykus.
- „Dunning-Kruger“ efektas – žmonės (įskaitant jus ir mus) linkę pervertinti savo kognityvinius gebėjimus.
- Politiniai veikėjai turi tam tikrą „darbotvarkę“, kurioje teikiama pirmenybė tam tikriems požiūriams, kitokie lieka nuošalyje.
- Jei į daugumą klausimų atsakėte teisingai, tikriausiai jau žinote kai kuriuos iš pateiktų faktų ir jau naudojate **kritinį mąstymą**.

Kritinio mąstymo metodai faktų tikrinimui

Kritinis mąstymas ir kova su dezinformacija

Kritiškai mąstydami galime:

- Pasverti perskaitytos informacijos patikimumą.
- Įvertinti perduoto turinio ir informacijos pagrįstumą.
- Kvestionuoti autoriaus teiginius.
- Kritinio mąstymo tikslas yra stengtis išlaikyti **objektyvią (kiek įmanoma) poziciją**.
- Faktų tikrinimas nėra raketų mokslas, jį lemia pagrindinis klausimas: „**Iš kur/ kaip mes tai žinome?**“

Dezinformacijos veiksniai

Dezinformacijai parengti reikalingi 3 etapai – kūrimas, gamyba ir platinimas, kuriuose dalyvauja 3 „veikėjai“:

- **Iniciatorius:** iniciatorius dalyvauja visuose trijuose dezinformacijos grandinės etapuose ir gali būti 3 skirtingi žmonės – iniciatorius-pranešimo kūrėjas, iniciatorius-pranešimo gamintojas ir iniciatorius- pranešimo platintojas.
- **Pranešimas:** dezinformacijos turinys. Iniciatorius jį gali pranešti asmeniškai (per apkalbas, kalbą ir pan.), tekstu (laikraščių straipsniai, socialinės žiniasklaidos įrašai, svetainės turinys ir kt.) arba garso/vaizdo medžiaga (nuotraukos, vaizdo įrašai, televizija, redaguotas garso įrašas ir kt.).
- **Skleidėjas:** „auditorija“, kurią sudaro skirtingi asmenys, kiekvienas interpretuoja informaciją pagal savo vertybes, įsitikinimus, politines pozicijas ir asmeninę.

Klausimai kuriuos reikia užduoti apie iniciatorių

- Ar iniciatorius veikia kaip oficialus asmuo/ grupė, politikas, naujienu organizacija ar neoficialus asmuo/ grupė?
- Ar iniciatorius reprezentuoja save kaip individualų asmenį, oficialią verslo grupę ar grupę, orientuotą į bendrus interesus?
- Ar iniciatorius yra motyvuotas:
  - gauti finansinės naudos iš informacijos?
  - politiškai diskredituoti kandidatą/ laimėti rinkėjus?
  - socialiai susisieti su konkrečia žmonių grupe?
  - psichologiškai įgyti statusą?
- Ar iniciatorius yra žmogus, automatizuota technologija, abu?
- Kokias auditorijas iniciatorius ketina pasiekti (nariai/ socialinės grupės/ visa visuomenė)?
- Ar iniciatorius ketina pakenkti (taip/ ne)?
- Ar ketinama suklaidinti (taip/ ne)?

Klausimai, kuriuos reikia užduoti apie pranešimą

- Ar pranešimo ketinimai trumpalaikiai ar ilgalaikiai?
- Kiek tikslus yra pranešimas (klaidinantis/ manipuliuojantis/ sufabrikuotas/ tiesa)?
- Ar pranešimo oficialus šaltinis atrodo patikimas (naudoja/ nenaudoja oficialų prekės ženklą oficialiai/ neoficialiai? Ne(teisėtai) naudoja asmens vardą ar įvaizdį)?
- Į kokį subjektą/ objektą nutaikytas pranešimas (kas yra diskredituojama: Individas/ organizacija/ socialinė grupė/ visa visuomenė)?
- Ar pranešimas yra teisėtas, ar jame yra neapykantos kurstymo ar privatumo pažeidimų ir pan.?
- Kas yra numatoma auditorija?
- Is the message legal or does it include hate speech or privacy infringements, etc.?
- Who is the intended audience?

Klausimai kuriuos reikia užduoti apie skleidėją

- o Kokių veiksmų ėmėsi skleidėjas? (ignoravo/ bendrino palaikydamas/ bendrino oponuodamas/ komentavo)
- o Jei skleidėjas pasidalino žinute, ar jis tai darė turėdamas tą patį ketinimą kaip iniciatorius, ar pasidalino, kad, pvz., parodytų savo nesutikimą? Kaip skleidėjas perskaitė pranešimą?

Hegemoniškai. Priėmė pranešimą taip, kaip jis buvo pateiktas.

Derybiškai. Priėmė tam tikrus pranešimo aspektus, bet ne viską.

Opoziciškai. Atmetė pranešimą.

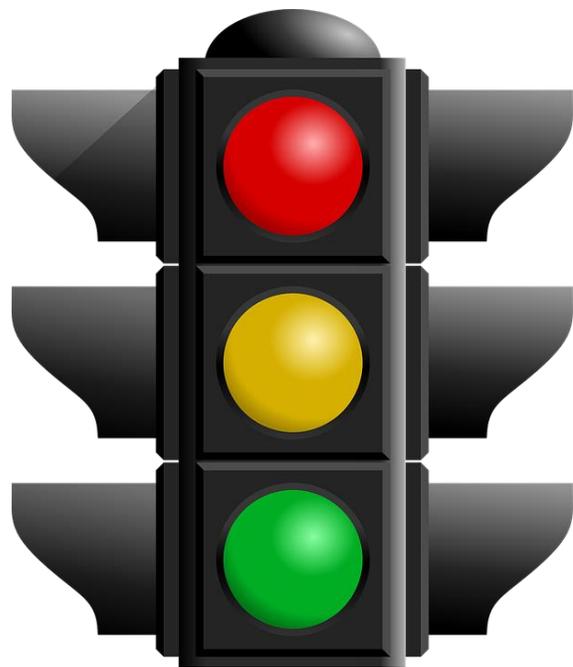
Activity

Task:

Find one example of disinformation message online in 3 different medias (e.g. Facebook, media websites, Forums, etc.). Analyse and compare the Agents, Messages and Interpreters in the 3 different sources you have chosen by using the guiding questions above.

	Source 1	Source 2	Source 3
Agent			
Message			
Interpreter			

Faktų tikrinimo metodas – Šviesoforas

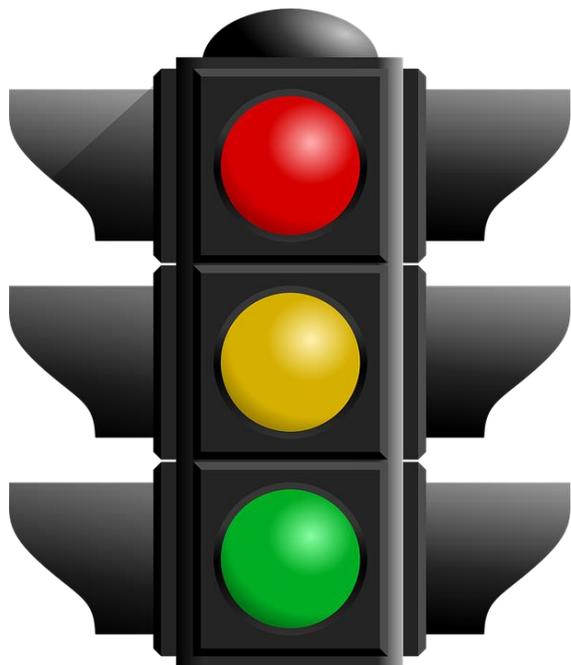
Norint išanalizuoti teiginį, naudinga atskirti, kas gali būti patikrinta, kas ne:

Seni žmonės sako, kad neprisimena tokios šaltos žiemos kaip ši.

Tokio teiginio neįmanoma patikrinti, tačiau šį galima:

Šią dieną temperatūra mieste pasiekė visų laikų rekordą.

Faktų tikrinimas *Šviesoforas*

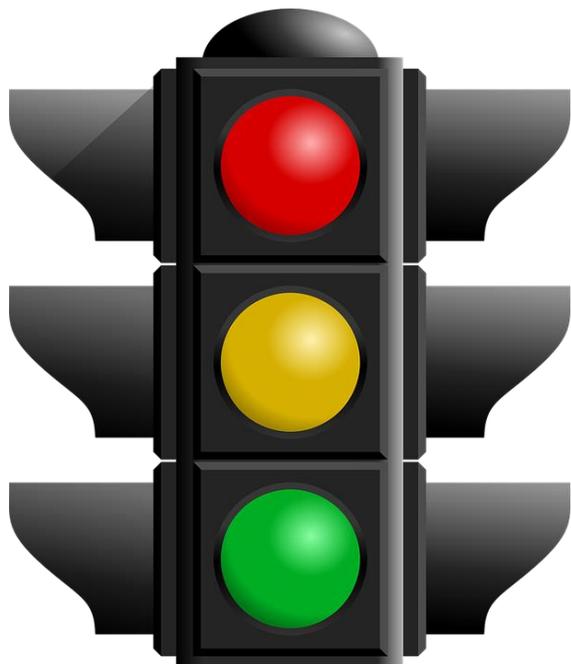

Naujienas, visuomenės veikėjų kalbas, socialinės žiniasklaidos įrašus ir visą skleidžiamą informaciją galima patikrinti ieškant tokių faktų ir (arba) skaičių, kurių teisingumą galima objektyviai patikrinti.

Kitame puslapyje perskaitykite „Facebook“ generalinio direktoriaus Marko Zuckerbergo kalbą 2018 m. blandžio 10 d., publikuotą WASHINGTON, DC, ir atkreipkite dėmesį į spalvas, naudojamas tekstui paryškinti.

- o **Žalia** yra teiginiai, kuriuos galima patikrinti ir patvirtinti oficialiais informacijos šaltiniais;
- o **Raudona** yra teiginiai, kurių negalima paremti faktais;
- o **Geltona** yra teiginiai, esantys tarp raudonos ir žalios.

Faktų tikrinimas Šviesoforas

„Facebook“ yra idealistinė ir optimistiška kompanija. Didžiąją savo egzistavimo dalį mes koncentruojamės į tuos gerus dalykus, kurių gali duoti žmonių sujungimas. Augant „Facebook“, žmonės visur įgijo naują galingą įrankį, kad galėtų palaikyti ryšį su mylimais žmonėmis, kad jų balsas būtų išgirstas, kad jie galėtų kurti bendruomenes bei verslus. Visai neseniai matėme judėjimą #metoo ir žygį „Už mūsų gyvenimus“, kurie bent iš dalies buvo organizuoti „Facebooke“. Po uragano „Harvey“ žmonės pagalbai surinko daugiau nei 20 mln. Ir daugiau nei 70 milijonų mažų įmonių dabar naudoja „Facebook“, kad augtų ir kurtų darbo vietas.

Užduotis:

Pritaikykite faktų tikrinimo metodą ŠVIESOFORAS panaudodami naujausią visuomenės veikėjo straipsnį ar kalbos fragmentą. Ištyrę pateiktus teiginius – pažymėkite juos **žalia**, **geltona** arba **raudona** spalva pagal aukščiau aprašytą sistemą.

Norėdami pasitikrinti savo šviesoforo spalvą, galite palyginti ją su kolegų, atlikusio to paties teksto fragmento analizę. Palyginkite ir aptarkite.

Metodas CRAAP

- o JAV bibliotekininkų komanda sukūrė žingsnių, padedančių nustatyti, ar šaltinis yra patikimas, rinkinį.

CRAAP metodas apima 5 pagrindinius patikimumo vertinimo kriterijus

- o **Currency** (timeliness) – Laikas (savalaikiškumas)
- o **Relevance** (importance) – Aktualumas (svarba)
- o **Authority** (source) – Kompetencija (šaltinis)
- o **Accuracy** (reliability) – Tikslumas (patikimumas)
- o **Purpose** (reason) – Tikslas (priežastis)

Currency: Informacijos laikas, šaltinių naujumas

- Kada informacija buvo paskelbta?
- Kiek nauja yra informacija?
- Ar informacija buvo yra peržiūrėta, papildyta, atnaujinta?
- Informacija yra aktuali ar pasenusi konkrečios temos atžvilgiu?
- Ar nuorodos yra aktyvios (veikiačios)?

Relevance: Aktualumas, svarba

- Ar informacija susijusi su jūsų tema, ar atsako į jūsų klausimą?
- Ar ji padeda man atsakyti į klausimą, išspręsti problemą??
- Ar informacija yra tinkamo lygio (t. y. ne per elementari/ ne per sudėtinga jūsų poreikiams)?
- Ar pasirinkdami naudoti šį konkretų šaltinį, peržvelgėte įvairius kitus šaltinius?
- Ar jaustumėtės užtikrintai naudodami šį šaltinį tiriamajam darbui?
- Kokia informacija įtraukta į šaltinį?
- Ar šaltinio turinys yra faktas ar nuomonė? Ar tai subalansuota?
- Ar kūrėjas pateikia duomenų ar citatų nuorodas bei šaltinius?

Authority – Kompetencija, įrodymai, šaltinio patikimumas

- Kas autorius/ leidėjas/ šaltinis/ rėmėjas?
- Ar nurodomi autoriaus įgaliojimai ar organizacinė priklausomybė?
- Kokie yra autoriaus įgaliojimai ar organizacinė priklausomybė?
- Kokia autoriaus kvalifikacija rašyti šia tema?
- Ar yra kontaktinė informacija, pvz., leidėjo, ar el. pašto adresas?
- Ar interneto adresas (URL) atskleidžia ką nors apie autorių ar šaltinį?
- Ar svetainėje yra reklamų?

Accuracy – Patikimumas ir tikrumas

- Iš kur gauta informacija?
- Ar informacija pagrįsta įrodymais?
- Ar informacija buvo peržiūrėta, nurodyta?
- Ar galite patikrinti šią informaciją kitame šaltinyje ar iš asmeninių žinių?
- Ar kalba, tonas atrodo nešališkas ir be emocijų?
- Ar yra rašybos, gramatikos ar kitų spausdinimo klaidų?

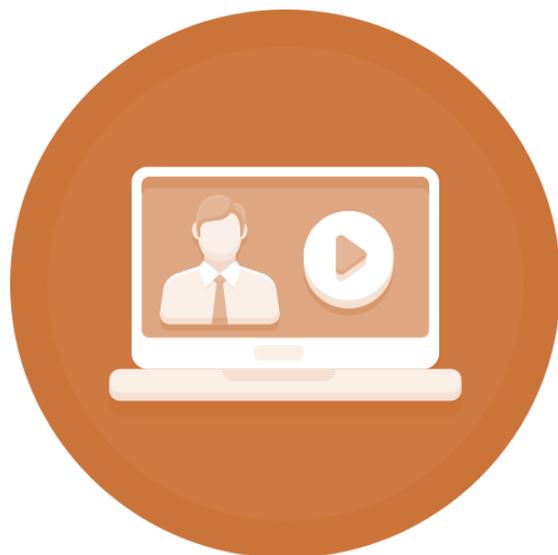

Purpose – Tikslas, kodėl/ kam reikalinga ši informacija

- Koks yra informacijos tikslas? Informuoti? Mokyti? Parduoti? Suteikti pramogą? Įtikinti? Manipuliuoti?
- Ar autoriai/ rėmėjai aiškiai nurodo savo ketinimus ar tikslą?
- Ar informacija yra faktas? Nuomonė? Propaganda?
- Ar požiūris atrodo objektyvus ir nešališkas?
- Ar yra politinių, ideologinių, kultūrinių, religinių, institucinių ar asmeninių šališkumų?
- Ar kūrėjas/ autorius bando jums ką nors parduoti/ įsiūlyti?
- Ar tai šališka?

C	<p>Currency – Informacijos laikas, šaltinių naujumas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kada informacija buvo paskelbta? Peržiūrėta, atnaujinta? • Ar jūsų temai būtina naujausia informacija, ar tiks ir senesnis šaltinis?
R	<p>Relevance – Informacijos aktualumas, svarba jūsų poreikiams</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar informacija susijusi su jūsų tema, ar atsako į jūsų klausimą? • Kas yra norima auditorija? Ar informacija yra tinkamo jai lygio?
A	<p>Authority – Informacijos šaltinis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas autorius/ leidėjas/ šaltinis/ rėmėjas? • Kokie yra autoriaus įgaliojimai ar organizacinė priklausomybė? • Kokia autoriaus kvalifikacija rašyti šia tema? Kontaktinė informacija?
A	<p>Accuracy – Turinio patikimumas, tikrumas ir teisingumas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iš kur gauta informacija? / Paremta įrodymais? • Ar informacija buvo peržiūrėta, nurodyta? • Ar kalba, tonas atrodo nešališkas ir be emocijų?
P	<p>Purpose – Informacijos egzistavimo priežastis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koks yra informacijos tikslas? Informuoti? Mokyti? Parduoti? Suteikti pramogą? Įtikinti? • Ar požiūris atrodo objektyvus ir nešališkas? • Ar yra politinių, religinių, institucinių ar asmeninių šališkumų?

Užduotis:

<https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/animal-companion-factsheets/animal-abuse-human-abuse-partners-crime/>

Išnagrinėkite straipsnį per metodo CRAAP prizmę.

Galite juo pasitikėti ar ne?

Jei galite, ar yra elementų, kuriais vis dėlto abejojate?

Jei negalite, ar straipsnyje apskritai kas nors tiesa?

AKCENTAS SVARBU!

- Akcentas yra labai svarbi pranešimo dalis.
- Kartais nedideli formos pakeitimai gali suteikti visai kitokią prasmę.
- Norint iššifruoti pranešimą, reikia atkreipti dėmesį į mažas detales, kurios gali drastiškai keisti esmę.
- Kitame puslapyje pamatysite, kaip vien tik sakinio akcento pakeitimas suteikia jam kitokią prasmę.

Tie patys žodžiai, kita žinutė. Ar galite sujungti?

Akcento pakeitimas...

1. On Tuesday you are going to speak to the director alone?
2. On Tuesday **you** are going to speak to the director alone.
3. On Tuesday you are going to speak to the **director** alone.
4. On Tuesday you are going to speak to the director **alone**.
5. **On Tuesday** you are going to speak to the director alone.
6. On Tuesday you are going to **speak** to the director alone.

...keičia prasmę...

- A. I will not speak with the director. You will.
- B. We will not come with you. You're on your own.
- C. The director is busy on Monday. He won't see you then.
- D. I will not speak with you any further. Take your problem to the director.
- E. Are you sure going to the director is the best idea?
- F. I have arranged a personal meeting for you. No more emails.

Kritinis skaitmeninis raštingumas

TAPK MELAGIENŲ DETEKTYVU

- Atpažinti tai, kas tikra, o kas ne, gali būti gana sudėtinga.
- Laimei, yra įrankių, kuriuos galite naudoti, norėdami:
  - patikrinti, ar vaizdas yra tikras ar pakeistas;
  - ištirti svetainės autentiškumą;
  - ir net sužinoti, ar naujiena galima pasitikėti.
- Vis dėlto nuo jūsų įgūdžių priklauso, kiek gebėsite pasinaudosite šiais įrankiais ir išsiaiškinsite tiesą.

Ar šioje nuotraukoje kažkas negerai?

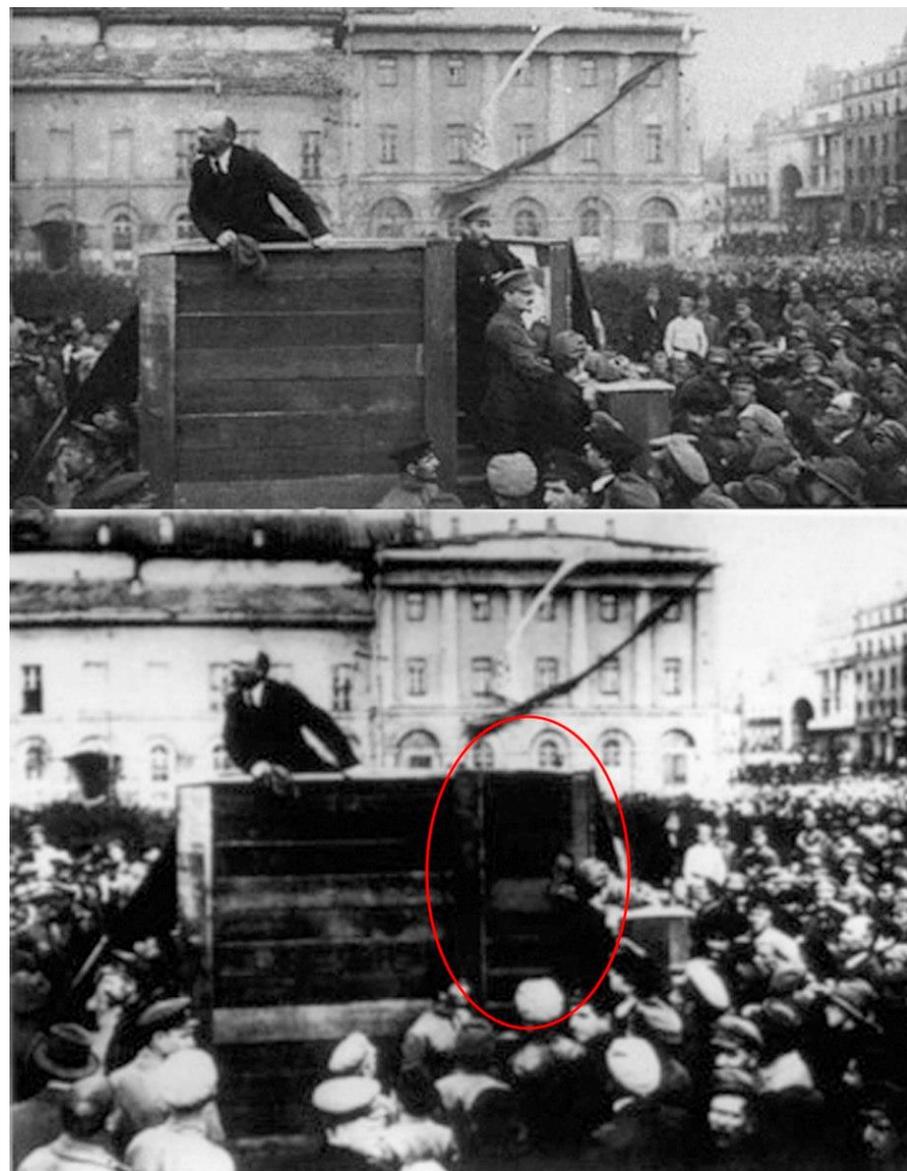

Sufabrikuoti vaizdai

- Kartais suklastotus vaizdus lengva pastebėti, ypač jei žinote, kad tai, kas jums rodoma, negali būti tikra.
- Nuo XX a. pr. politinės jėgos manipuliavo vaizdais tam, kad pašalintų savo priešus arba įtrauktų savo draugus į istorines nuotraukas.
- Nuo tada vaizdų redagavimas nuėjo ilgą kelią...
- Šiais laikais geros kokybės klastotė praktiškai nesiskiria nuo tikro objekto – dažnai skirtingus tikrus elementus galima sujungti taip, kad būtų sukurta kažkas naujo.
- Ypač pavojingos yra *gilio* klastotės (profesionalios žinios + klastojimas) – vieno žmogaus pakeitimas kitu, sukuriant tikroviškai atrodančius vaizdus ar net vaizdo įrašus.

Vaizdo
fabrikavimas
nėra naujas
dalykas ...

Kur dingio
Trockis?

Ir laikui bėgant tai daroma vis geriau...

Tikra

Pakeista

Kaip dažnai tai daroma?

Dauguma žmonių yra kada nors tapę tam tikros įvaizdžio manipuliacijos auka.

Nuorodoje (apačioje) rasite 30 pavyzdžių, kuriuose:

- Vaizdo dalys buvo nukirptos;
- Du vaizdai buvo sujungti;
- Dalis vaizdo buvo pakeista skaitmeniniu būdu;
- Žmonės sąmoningai sukūrė „pastatyminį“ vaizdą, imituodami realybę.

Viskas tam, kad būtų sukurtas įvaizdis, kuris yra toli nuo realybės. Kartais tik pramogai.

Dažniau ne dėl tokių nekaltų motyvų.

https://www.boredpanda.com/fake-news-photos-viral-photoshop/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic

Ką galima padaryti?

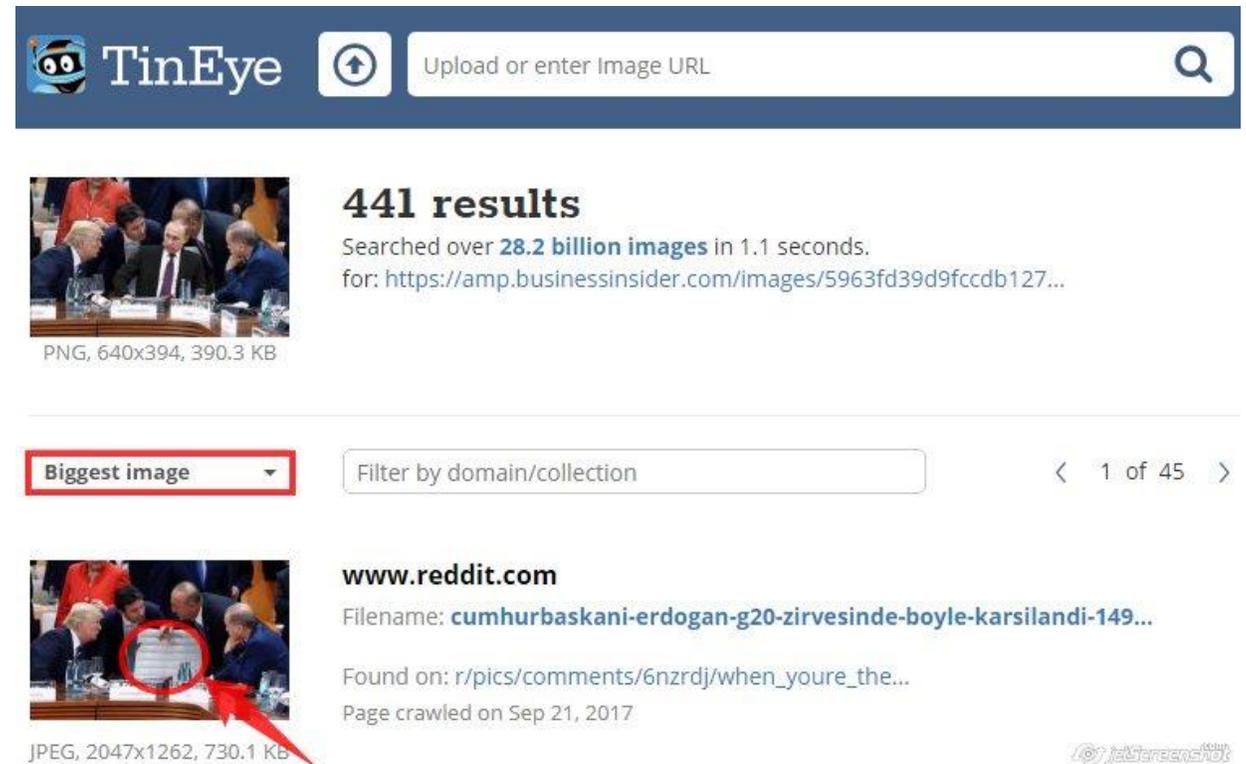
- o **Atgalinė paieška:** sužinokite, kur dar internete naudojamas vaizdas.
- o **Plagijavimo paieška:** patikrinkite, ar failas, vaizdas yra originalus ar nuplagijuotas.
- o **Domeno ir atgalinės nuorodos tikrinimas:** įsitikinkite, kad galite pasitikėti informacijos šaltiniu.
- o **Faktų tikrinimas:** pasitelkite profesionalą tyrimui atlikti.

TinEye

TinEye (<https://tineye.com/>) yra naudinga svetainė „atgalinei“ vaizdo paieškai. Įkėlus vaizdą arba nukopijavus URL, svetainė nurodys, kur jis dar naudojamas internete. Tokiu būdu galima sužinoti, ar tas vaizdas buvo pakeistas

Kitas būdas tai padaryti - pasinaudoti [Google Images reverse search](#)

TinEye Upload or enter Image URL

441 results
Searched over **28.2 billion images** in 1.1 seconds.
for: <https://amp.businessinsider.com/images/5963fd39d9fccdb127...>

Biggest image Filter by domain/collection < 1 of 45 >

www.reddit.com
Filename: **cumhurbaskani-erdogan-g20-zirvesinde-boyle-karsilandi-149...**
Found on: [r/pics/comments/6nzdj/when_youre_the...](https://www.reddit.com/r/pics/comments/6nzdj/when_youre_the...)
Page crawled on Sep 21, 2017

JPEG, 2047x1262, 730.1 KB

COPYSCAPE

Search for copies of your page on the web.

About Copyscape
Watch the video

Copyscape Premium
Check if content is original

Copysentry
Automatic plagiarism alerts

Banners
Defend your site

- Copyscape leidžia išsiaiškinti, ar vaizdas/ failas yra originalus ar nuplagijuotas.

- Nuoroda:
<https://www.copyscape.com/>

FotoForensics

- *FotoForensics* yra nemokama paslauga, kuri supažindina su nuotraukų kriminalistika.
- Nuoroda:
<http://fotoforensics.com/>
- Šios paslaugos pagalba, galima išsiaiškinti, ar nuotrauka yra tikra, ar kompiuterinė grafika, ar ji buvo modifikuota ir, netgi, kaip ji buvo modifikuota.

Google *Fact Check Explorer*

Fact Check Explorer

Brexit

English

 A three month extension to Brexit will cost £1 billion a month.

Full Fact rating:
No it won't. The UK would still pay that amount if it left in October under Boris Johnson's deal.

[Boris Johnson repeats his false claim that extending Brexit costs £1 billion a month](#)
2 days ago

Brexit Full Fact

 A majority of voters say violence against MPs is "worth it" to get their way in Brexit.

Full Fact rating:
Incorrect. A majority said the "risk of violence" is "a price worth paying". There's a big distinction between the two, and survey it's based on suffers from a number of flaws.

[View article](#)

Member of Parliament
Violence
2016 United Kingdom
European Union

- <https://toolbox.google.com/factcheck/explorer>

- „Google“ suteikia prieigą prie žurnalistų ir tyrėjų atliktų faktų patikrinimų.

Faktų tikrinimo svetainės, e.g. *Snopes*

- o <https://www.snopes.com/fact-check/>
- o „Snopes“ didžiuojasi tuo, kad yra seniausia ir didžiausia faktų tikrinimo svetainė internete.

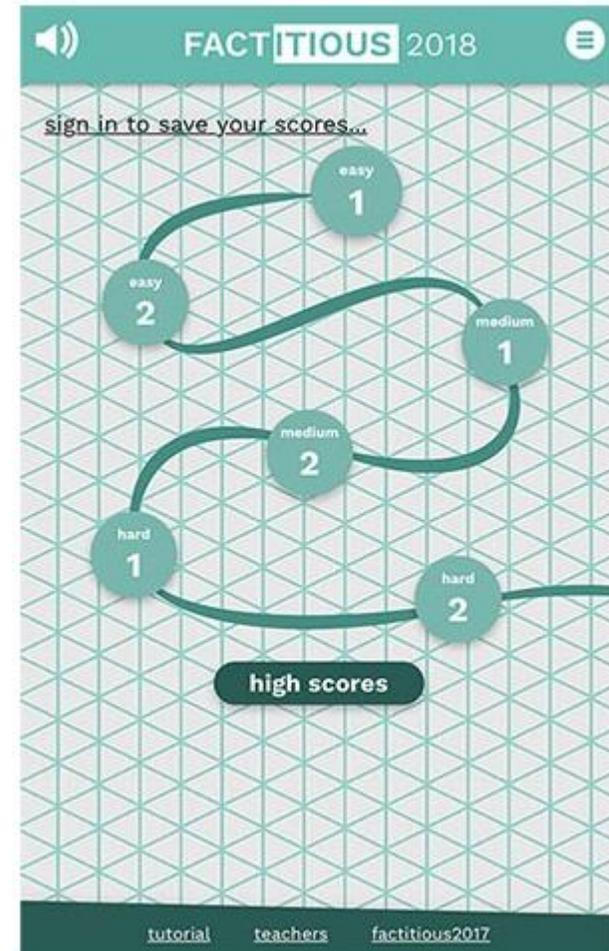

Fact Check

Rumors and questionable claims we have researched recently.

Pažaiskime žaidimą!

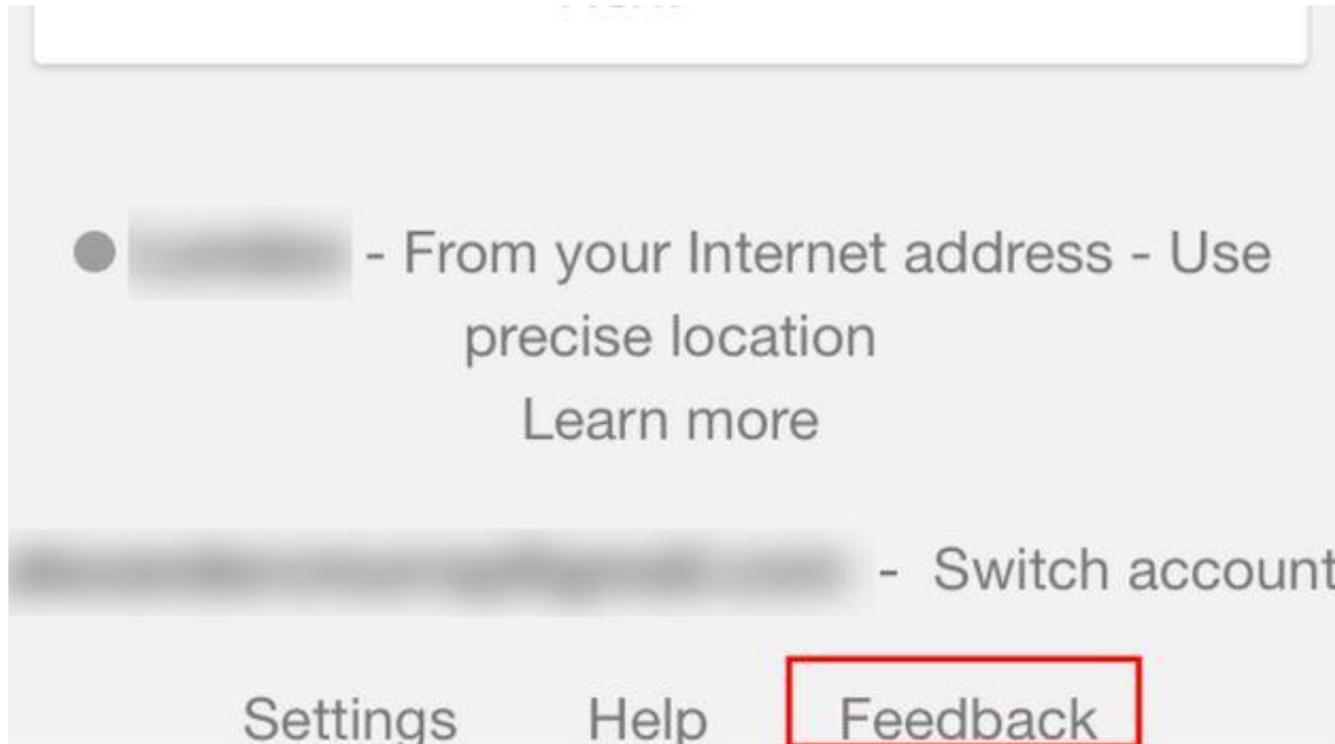
- o Dabar, kai žinote tiek daug apie dezinformacijos atpažinimą, išbandykite save!
- o Jums pateikiamos įvairios COVID naujienų istorijos. Viskas, ką jums reikia padaryti, tai nuspręsti, ar jos tikros, ar ne.
- o <http://factitious-pandemic.augamestudio.com/#/>

Pranešimas apie dezinformaciją

Pranešimo pateikimas *Google*

- Jei radote dezinformaciją, galite nusiųsti atsiliepimą „Google“.
- Turite paaiškinti, kas su juo negerai.
- Nepamirškite kaip įrodymo pridėti ekrano kopijos.

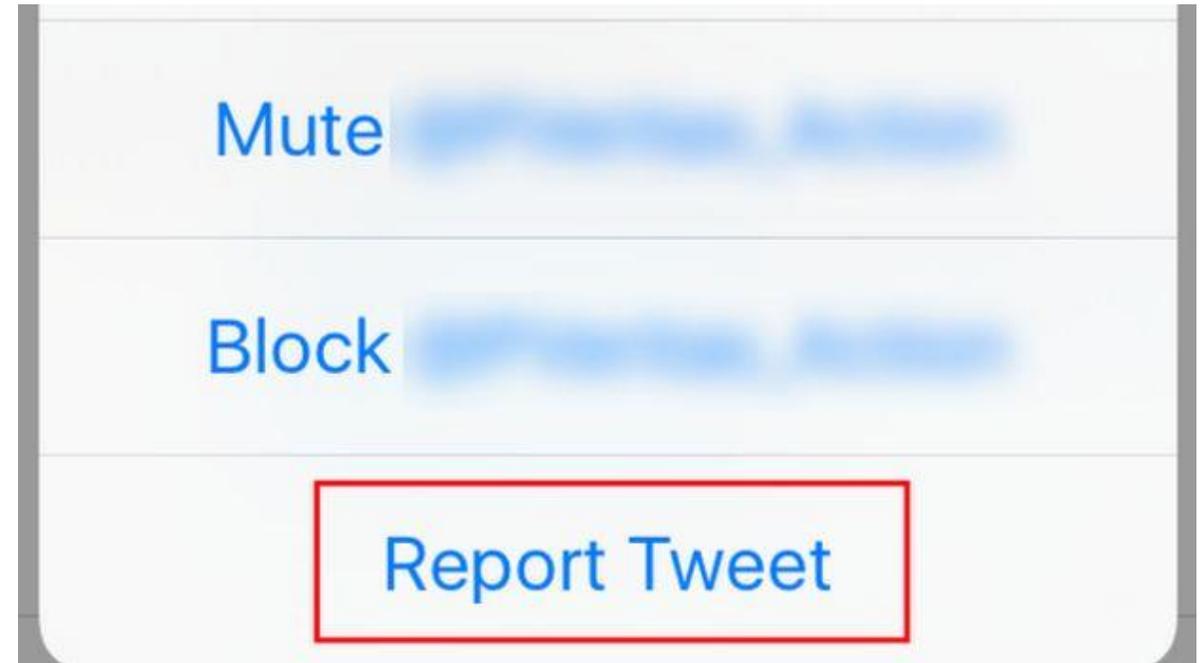
Nepriklausomi *Facebook* veikėjai siūlo daugiau galimybių

- o [Graph.tips](#) – eksperimentinė grafinių vaizdų paieška
- o [StalkScan](#) – įrankis, skirtas nuskaityti visą viešą informaciją profilyje; šiuo metu veikia tik su jūsų asmeniniu profiliu.
- o [WhoPostedWhat.com](#) – paieška pagal raktinius žodžius žmonėms, dirbantiems viešojo intereso labui.

Galimybės *Twitter*

- Deja, „Twitter“ yra daug ribotesnis nei kitos platformos.
- Jis neleidžia pranešti apie istoriją kaip apie dezinformaciją.
- Jūs vis tiek galite pranešti apie turinį, kaip pažeidžiantį paslaugų teikimo sąlygas.
- Turėsite būti kūrybingi, pagrįsdami savo pranešimą.

- o Kaip mes mokėmės?
- o Ko mes išmokome?
- o Kaip galėtume tai panaudoti savo profesinėje praktikoje?

Savarankiškas mokymasis

1. Peržvelkite įvairius metodus, kuriuos pasaulio šalys naudoja kovai su dezinformacija.

Click here:

CLICK Here

Arba spauskite šią nuorodą: <https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/>

(Svetainėje slinkite žemyn ir perskaitykite išsamią informaciją apie atskiras šalis).

2. Ir perskaitykite UNESCO žurnalistikos švietimo ir mokymo vadovą (2018)/ UNESCO's Handbook for Journalism education and training (2018).

Arba spauskite šią nuorodą: <https://en.unesco.org/fightfakenews>

Į šį pristatymą įtraukta „Erasmus+ No Alternative Facts“ konsorciumo medžiaga : www.noalternativefacts.net

CLICK Here

